

18/5 80

Historiallinen Boris Estoniassa

Harva ooppera on historiansa aikana kokenut niin monenlaisia vaihteita kuin Modest Musorgskin Boris Godunov. Aluperin Musorgski teki siitä 7-kuvaolmaisena oopperan 1869, mutta keisarillinen teatterikomitea — sen ajan sensuuriviranomainen tsaari — Venäjällä — kielsi oopperan esityksen.

Säveltäjä sai valmiiksi uuden version 1872, ja tässä olivat jo mukana mm. Puolan kohtaukset, jotka nyt muodostivat oopperan kolmannen näytöksen, ja siihenastinen kolmas näytös tuli niiden jälkeen, neljäntenä. Tämäkin versio koki kuitenkin edeltäjänsä kohtalon, ja vain muutamia kohtauksia siitä esitettiin parissa teatterissa.

Näyttämölle koko Boris Godunov tuli varsinaisesti vasta Nikolai Rimski-Korsakovin korjaillemana ja muokkalemana versiona, mutta näitä Rimski-Korsakovin versioitakin on plemassa kaksi, ja kohtausten järjestys niissä vaihtelee.

Vasta meidän aikamme on alkanut antaa arvoa Modest Musorgskin näkemyksille Venäjän

tsaarista Boriksesta. Kuitenkin Otavan uuden musiikkietoksen kirjain väite, että esimerkiksi Savonlinnan oopperajuhlilla nähty Boris olisi teoksen alkuperäisversio, on vähintäänkin epätarkka. Savonlinnan oopperajuhlilla nähtiin kyllä Musorgskin Boris eikä Rimski-Korsakovin korjaama Boris, mutta kuitenkin Musorgskin jo täydentämä laitos, olivathan mm. Puolan kohtaukset siinä mukana.

Saattaa siis olla, että Tallinnan Estonia-teatterissa huhtikuussa ensi-iltansa saanut venäjänkielinen Boris Godunov olisi peräti Musorgskin alkuperäisversion maailmanensi-ilta, sillä nyt on todella palattu Musorgskin 1869 säveltämään laitokseen.

Estonian pääkapellimestari Eri Klas, esityksen johtaja, oli joka tapauksessa asiasta ymmärrettävän ylpeä ja totesi, ettei hänen tiedossaan ole, että tätä Musorgskin alkuperäisversiota missään ainakaan nyt esitettäisiin, ja hän tuntui olevan hyvin selvillä siitä, millä näyttämöllä Boris parhaillaan on ohjelmistossa.

Karua mutta mielenkiintoista

Millainen sitten on alkuperäinen Boris? Ei voi kieltää, että hiukan karu se on, varsinkin kun tietää, mitä romantiikkaa ja jännitystä myöhemmin lisätyt Puolan kohtaukset ja myös viimeinen kohtaus, jossa Vale-Dmitri joukkoineen on ryntäämässä kohti Moskovaa, siihen tuovat. Karu se on myös musiikillisesti, sillä Musorgski ei tainnut olla niitä orkestrointitaidon parhaita mestareita, siksi kai Rimski-Korsakov hänen kynänjälkeään myös soitinnuksen osalta korjailikin.

Mutta oma viehätöksensä on tässä karussakin versiossa, sitä ei voi kieltää, ja onhan sitä paitsi uskollisuus säveltäjän alkuperäiselle ajatukselle jo sinänsä kunnioitettavaa.

Estonian Boriksen keskeinen elementti on pyörivän lavan käyttö, joka takaa lavastusten vaihtamisen käden käänteessä — kestäähän tämä alkuperäisenkin Boris silti reilut kolme tuntia kaksine väliaikoinen. Mutta kun kaikkien kohtausten lavastukset näin yhtä kaikki ovat samanaikaisesti lavalla, on sinne pitänyt kasata niin paljon tavaraa, ettei kansanjoukoille ole jäänyt kuin niukasti tilaa ja kansanjoukohan ovat Boriksen toinen olennainen puoli.

Estonian Boriksessa kansa ei kykene liikehtimään, se vain seisoo lavalla tai marssii sinne jonossa. Toisaalta tämä tilanne tuo tsaarin huomattavan lähelle kansaa, sitä välimatka, joka Savonlinnassa oli hallitsijan ja kansan välillä, ei synny, ei fyysisesti, muttei myöskään henkisesti. Näin menetetään huomattava osa draaman sisäisestä jännitteestä, hallitsijan ja kansan vastakohta-asettelusta.

Uusi merkittävä basso

Mielenkiintoista oli tutustua Tallinnan uuteen bassonimeen Mati Palmiin teoksen nimiosassa. Palmiin voima on äänessä, ei niinkään näyttämötyöskentelyssä, joka häneltä sujuu vielä hiukan kankeasti, varsinkin näin vaativassa tehtävässä. Tietystikään Palmiin äänessä ei ole Talvelan jylhyyttä, mutta eihän sellaisia bassoja synnykään kuin kerran vuosisadassa. Sävyjä, vivahteita ja tarpeellista syvyyttäkin tästä äänestä kyllä löytyy kunnioitettavassa määrin.

Näkemässäni esityksessä tulkitsi Grigoria Ivo Kuusk — kuten oopperataloissa yleensä on Tallinnassakin kaksi jopa joissakin tehtävissä kolmekin eri vaihtoehtoa solistirooleihin. Alkuperäisversiossa on Grigorin rooli varsin pieni, joten Ivo Kuuskin äänen karaateista saatiin vain vähän näyttöä. Pimen, jota Uno Kreen tulkitsi, on sensijaan jo mukana "lopullisessa" laajuudessaan. Pimenin

Kapellimestari Eri Klas on tuttu vierailija myös Päijät-Hämeessä.

Kruunajaiskohtaus Tallinnan Boriksesta — keskellä nimiroolin laulanut Mati Palm.

suuri monologi kolmannessa kohtauksessa oli hänen laulamaan vaikuttavaa kuultavaa.

Elävinä koko esityksessä oli neljäs kohtaus, joka tapahtuu kapakassa Puolan rajalla. Lelli Tamme oli kerrassaan mainio kapakoitsijatar, ja Teo Maiste veti bravurilla Varlaamin roolin. Parhaimmillaan Estoniassa osataan kyllä myös näytellä eikä vain laulaa.

Esityksen oli ohjannut Estonian pääjohtaja Arne Mikk, jota ei tee mieli kovin raskaasti syyttää sen tietystä jäähmydestä, jolle lavastus (Valeri Levental — Marina Koko-lova) asetti omat rajoituksensa.

Hortus musicus menestyy

Tallinnassa ja koko Eestissä

pidetään suomalaisia kuin piispa pappilassa. Eri Klas ja Arne Mikk uhrasivat aikaansa pienelle suomalaisseurueelle Boriksen esityksen jälkeen, ja vanhan musiikin yhtyeen Hortus musicuksen johtaja Andres Mustonen halusi yhteyneen nimenomaan esitellä jo etukäteen sitä ohjelmistoa, jonka he toisella Suomen-vierailullaan juhlaviikoilla tulevat esittämään.

Helsingin konsertissa kuullaan saksalaista 1400- ja 1500-lukujen musiikkia, alkuosa Ludwig Senflin ja hänen aikalaistensa tuotantoa, jälkiosa Hans-Leo Hasslerin lauluja ja Michael Praetoriuksen tansseja. Viimeistään Praetoriuksessa riemu kylä puhkeaa kattoon, sillä niin vetävät ovat rytmeiltään nämä vanhat saksalaiset tanssit.

Hortus musicus on kunnioitettu luku eestiläistä kulttuuri-mieltä. Sen jäsenet ovat "itseopiskelleita", sillä Tallinnan konservatoriossa ei tämän alan musiikissa opetusta saa. Ohjelmiston rakentamisessa, opiskelemissä ja soitinten hankinnassa on ollut uskomattomia vaikeuksia, jotka sisulla ja innostuksella on voitettu. Nyt yhtyeellä on kysyntää niin paljon kuin se jaksaa ja ehtii — tuleva syksy on tiivistä työn aikaa, sillä Helsingin lisäksi suunnitteilla ovat matkat useihin Itä-Euroopan maihin ja Saksan liittotasavaltaan. Ja yhtyeen kaksi tupla-lp:tä ovat jatkuvasti lopussa Tallinnan levykaupoista. Kolmannen kaksoislevynsä yhtye levytti juuri näinä päivinä.

PENTTI RITOLAHTI